

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา

จัดทำโดย นายสมัคร เขาวภาพันธ์
รหัส ๕๙๐๔๔๐

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นหาความจริงในคดีอาญา

นายสมักร เชาวภาณันท์¹

บทคัดย่อ

เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็เพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดมาตรการเพื่อบรรลุเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ต้องชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา โดยอาศัยการค้นหาความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการ ความต้องดำเนินการพิสูจน์ความจริงตามเรื่องที่กล่าวหาจนสามารถพิสูจน์ได้ว่าเรื่องที่กล่าวหาอันนั้นมีมูลความจริงและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิด และการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวย่อมต้องกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญาของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไม่ให้ถูกละเมิดจากการดำเนินคดีอาญา

คำสำคัญ: หลักสิทธิมนุษยชน การค้นหาความจริง คดีอาญา

¹ นายกสภาคมนิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อดีตสมาชิกวุฒิสภา และอุปนายกฝ่ายบริหาร สภานายความ

หลักสิทธิมนุษยชนกับการค้นความจริงในคดีอาญา

นายสมัคร เขาวภาพันธ์¹

1. ความนำ

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมายถึง กฎหมายที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการค้นหาความจริงอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญามาดำเนินกระบวนการพิจารณาและลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมาย และหลักเกณฑ์ที่บัญญัติขึ้นดังกล่าว นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำนาจหน้าที่แก่เจ้าพนักงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และศาลในการร่วมมือกันค้นหาความจริงในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นว่ามีอย่างไร ใครเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งศาลจะเป็นองค์การที่ชี้ขาดว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่² ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนั้น ก็คือ “การดำเนินคดีอาญา”

ความหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาเพื่อจักได้ชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาว่านั้น ดังนั้น เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็คือ “การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา”³ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาดังกล่าวจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยความจริงซึ่งต้องเป็นความจริงแท้ของเรื่อง และต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการความ และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสมัยใหม่แยกการดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานและการดำเนินคดีของศาลออกจากกัน ฉะนั้น การชี้ขาดคดีอาญาจึงแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน คือ 1.การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสั่งคดีของพนักงานอัยการ ตอนหนึ่ง และ 2.การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาในชั้นศาล คือ การพิพากษาคดี

เหตุที่การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาดังกล่าวต้องกระทำโดยอาศัยความจริงแท้และต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบ ก็เพราะว่า การดำเนินคดีอาญามีการนำตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยการจับ การค้น ควบคุม เรียกมาให้คำพยาน เป็นต้น อันเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเจ้าพนักงานจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมาย

¹นายกสมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อดีตสมาชิกวุฒิสภา และอุปนายกฝ่ายบริหาร สภานายความ

²ณรงค์ ใจหาญ, **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น. 15-16.

³คณิต ณ นคร, **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น. 46.

บัญญัติให้อำนาจไว้ ดังนั้น การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา จึงจำเป็นต้องเป็นการชี้ขาดโดยอาศัยความจริงแท้ของเรื่องที่กล่าวหาเท่านั้น⁴ และความจริงนั้นต้องเป็นความจริงได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากการชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา เป็นการชี้ขาดที่มีได้อาศัยหลักเกณฑ์สองประการดังกล่าวแล้ว ถือเป็นกรไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณา

การชี้ขาดดังกล่าวก็เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอันเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาดังกล่าวจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐ

2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในแต่ละประเทศ มีที่มา แนวความคิด และหลักการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่ประวัติศาสตร์ ค่านิยม วัฒนธรรม พัฒนาการทางวิธีพิจารณาความอาญา และวิธีการบังคับใช้กฎหมายอาญาของประเทศนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ระบบการดำเนินคดีอาญาอันมีเป้าหมายเป็นกระบวนการค้นหาความจริงเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น มีระบบการดำเนินคดีอาญา 2 ระบบ คือ⁵

2.1.1 การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน

ระบบไต่สวน คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกันให้องค์กรในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจพิจารณาของบุคคลหรือองค์กรเดียว กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษาหรือศาล และการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนนี้ ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย มีฐานะเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งในคดี หรือเป็นเพียง “กรรมในคดี”

ระบบไต่สวนให้อำนาจชี้ขาดทั้งกระบวนการอยู่ในดุลพินิจของบุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียว ไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจหน้าที่ ดังนั้น ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาจเกิดความไม่บริสุทธิ์ใจ หรืออาจมีอคติในการดำเนินคดีได้ ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาเป็นเพียงกรรมในคดี ทำให้ไม่มีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา วิธีการค้นหาความจริงโดยการข่มขู่ ทรมานร่างกายผู้ถูกไต่สวนเพื่อได้รับสารภาพว่าเป็นผู้กระทำความผิด จึงเป็นวิธีการค้นหาความจริงในระบบนี้ ในภาคพื้นยุโรปการ

⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 305/2478 “คำรับสารภาพของจำเลยในคดีก่อน ศาลจะฟังลงโทษจำเลยในคดีเรื่องหลังหาได้ไม่”, (ธรรมสาร 2478) น. 453.

⁵คณิต ณ นคร, อ้างแล้ว เชิงบรรณที่ 2, น. 55.

ดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวนนี้ ได้เลวร้ายที่สุดเมื่อมีการทรมานร่างกายตามวิธีการล่าแม่มด (Hexerei) เกิดขึ้น⁶

2.1.2 การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา

ระบบกล่าวหา คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกอำนาจ “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน ให้องค์กรต่างองค์กรกันทำหน้าที่ทั้งสองประการดังกล่าว โดยมีองค์กรอัยการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และศาลทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาชี้ขาดข้อเท็จจริงในแต่ละขั้นตอน ซึ่งทั้งสององค์กรมีอิสระจากกัน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาหรือจำเลย) เป็น “ประธานในคดี” นอกจากนี้ผู้ถูกกล่าวหายังได้รับหลักประกันว่าจะถูกลงโทษต่อเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีและศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำเลย

เมื่อยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นมาเป็นประธานในคดี ผู้ถูกกล่าวหาจึงมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริง สามารถเสนอข้อเท็จจริงเข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้ ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ หรือสามารถวางเฉยในการดำเนินคดีเพราะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาตัดสินว่าเป็นผู้กระทำความผิด

ระบบกล่าวหานี้ เป็นการดำเนินคดีอาญาที่มีการแก้ไขข้อบกพร่องของการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน เพราะเห็นว่า การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนเป็นการมอบอำนาจให้กับองค์กรเดียวหรือผู้พิพากษามีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งหมด มักเกิดความมีอคติลำเอียง และจะมีความรู้สึกว่าตนเองมีหน้าที่ในการปราบปราม ดังนั้น เพื่อเป็นการลดอำนาจและขจัดข้อผิดพลาดดังกล่าว จึงมีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนฟ้องร้องออกไป โดยให้องค์กรอื่น คือ องค์กรอัยการ หรือ พนักงานอัยการ เป็นผู้ใช้อำนาจหรือดำเนินการในส่วนของการสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนศาลหรือผู้พิพากษานั้นคงเหลือหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี⁷

อย่างไรก็ตาม กลุ่มประเทศ Common law อธิบายความแตกต่างระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนที่ “บทบาทของศาลในการค้นหาความจริง” หากในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาในศาล ศาลมีบทบาทและอำนาจในการค้นหาความจริงด้วยตนเอง การพิจารณาคดีอาญาในศาลนั้นจะใช้ระบบไต่สวน(Inquisitorial system) เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน แต่ถ้าหากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาล ศาลวางเฉยไม่มีบทบาทในการค้นหาความจริง

⁶เพ็งอ้าง, น. 56.

⁷เพ็งอ้าง, น. 57.

การค้นหาคความจริงเป็นหน้าที่ของคู่ความในการนำเสนอพยานหลักฐาน มีการต่อสู้กันทางพยานหลักฐาน การพิจารณาคดีอาญาในศาลนั้นจะใช้ระบบกล่าวหา(Adversary system) ในขณะที่กลุ่มประเทศ Civil law อธิบายความแตกต่างที่กระบวนการพิจารณาแบบมีคู่พิพาท(Contradictoire) กล่าวคือ หากการพิจารณาคดีอาญาในศาลเป็นการต่อสู้กันระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา มีลักษณะเป็นคู่พิพาทกัน ศาลนั้นใช้ระบบกล่าวหา(Procédure accusatoire) หากศาลใดไม่มีการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ คู่ความไม่มีลักษณะเป็นคู่พิพาทระหว่างกัน ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ในการค้นหาคความจริงได้ส่วนพยานหลักฐานด้วยตนเอง หรือด้วยความช่วยเหลือของผู้ช่วยของตนเอง การพิจารณาคดีอาญาในศาลนั้นใช้ระบบไต่สวน(Procédure inquisitoire)⁸

บทบาทศาลในการพิจารณาคดีอาญากรณีจำเลยให้การรับสารภาพนั้น ในระบบกล่าวหา เมื่อเริ่มการพิจารณาศาลจะถามคำให้การจำเลยว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ หากจำเลยให้การปฏิเสธก็จะมีการดำเนินคดีนำพยานหลักฐานเข้าสู่ต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความผิด แต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลสามารถลงโทษจำเลยได้โดยไม่ต้องมีการสืบพยาน การต่อรองคำรับสารภาพ(Plea-Bargaining) จึงนำมาใช้อย่างแพร่หลายในระบบกล่าวหา เพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากการพิจารณาเต็มรูปแบบ ซึ่งแตกต่างจากระบบไต่สวน แม้จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลยังต้องมีบทบาทในการค้นหาคความจริงต่อไป แต่การพิจารณาจะไม่เต็มรูปแบบเหมือนกับกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ⁹

2.2 หลักการค้นหาคความจริงตามแบบและหลักการค้นหาคความจริงตามเนื้อหา

2.2.1 การค้นหาคความจริงตามแบบ หมายถึง การที่ศาลพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอต่อศาลโดยพิจารณาว่า พยานหลักฐานนั้นยื่นมาโดยชอบหรือไม่ และเท่าที่ปรากฏหลักฐานที่นำเสนอมานั้นจึงวินิจฉัยได้ว่า การกระทำของจำเลยมีหลักฐานน่าเชื่อถือหรือไม่ การค้นหาคความจริงตามแบบนี้ พยานหลักฐานอาจได้มาโดยการยอมรับของคู่ความทั้งสองฝ่ายว่านำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ และใช้หลักถามค้าน (Cross-examination) ในการสืบพยานหลักฐาน¹⁰

2.2.2 การค้นหาคความจริงตามเนื้อหา หมายถึง การที่ศาลเข้ามาค้นหาคความจริงด้วยตัวศาลเอง โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย หรืออาจเป็นพยานหลักฐานที่

⁸ ปกป้อง ศรีสนิท, “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา”, ใน *ยีนัยฉบับหลักนิติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์เดือนตุลา, พฤษภาคม 2552), น. 119-146.

⁹ เพิ่งอ้าง.

¹⁰ วินัด โมชิตสุรังคกุล, “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น. 15-16.

ศาลเรียกมาเองด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ความตามความเป็นจริงว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ซึ่งศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการซักถามพยานและเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยเพียงอย่างเดียว

2.3 ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา

การค้นหาความจริงเป็นสาระสำคัญในการดำเนินคดีอาญา เพราะเป็นการนำตัวบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการทางอาญาของรัฐเพื่อพิสูจน์ความผิดและนำตัวไปลงโทษตามกฎหมาย อันกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล การดำเนินคดีอาญาจึงจำเป็นต้องมีการค้นหาความจริง เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ และเป็นการป้องกันความผิดพลาด อันส่งผลให้มีการปรับหรือดำเนินคดีแก่ผู้บริสุทธิ์¹¹ ซึ่งการค้นหาความจริงของการดำเนินคดีอาญาแต่ละระบบ พิจารณาได้ดังนี้

2.3.1 ระบบต่อสู้ระหว่างคู่ความ (Adversarial System)

ระบบนี้พัฒนาขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมาย Common Law ซึ่งใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)¹² อันมีแนวคิดที่คู่ความสองฝ่ายทั้งโจทก์และจำเลยมีความเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างของตนและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานฝ่ายตรงข้ามในลักษณะต่อสู้กัน โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการดำเนินคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดและป้องกันการเอารัดเอาเปรียบในการต่อสู้คดีในชั้นศาล ศาลไม่มีหน้าที่ในการสืบพยาน หน้าที่ในการสืบพยานเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ปรากฏต่อศาลนั้นเป็นหน้าที่ของคู่ความ

บทบาทของศาลในการพิจารณาคดีในระบบนี้ หรือในระบบคอมมอนลอว์(Common Law) อาจแบ่งการพิจารณาถึงบทบาทของศาลในระบบคอมมอนลอว์ได้ 2 ประการ¹³ คือ

ก) การพิจารณาคดีในศาลที่มีคณะลูกขุน (Crown Court) ศาลจะมีบทบาทเป็นผู้ควบคุมระเบียบการพิจารณาคดี และเป็นที่ปรึกษาในกระบวนการพิจารณาและตัดสินข้อเท็จจริงของคณะ

¹¹ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย,” *อัยการนิเทศ*, เล่ม 60 ฉบับที่ 1-4, น. 62 (2541).

¹²ณรงค์ ใจหาญ, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น. 31-32.

¹³สมทรัพย์ นำอำนวยการ, “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 7-10.

ลูกขุน ก่อนที่จะเป็นผู้ทำคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี บทบาทในการค้นหาความจริงในระบบนี้เป็นของคู่ความ คู่ความจะเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ศาลจะวางเฉยไม่มีส่วนร่วมในการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงนอกจากจะซักถามคำเบิกความเพื่อความชัดเจนของคำเบิกความหรือทำการซักถามเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาเท่านั้น การซักถามพยานหรือการถามค้านเป็นไปโดยเคร่งครัด ศาลไม่มีอำนาจสืบพยานหรือรับฟังพยานหลักฐานอื่นได้นอกเหนือจากที่คู่ความนำสืบไว้¹⁴ และหน้าที่นำสืบตกแก่โจทก์เสมอในฐานะผู้กล่าวหา¹⁵ ศาลไม่มีหน้าที่ใด ๆ ในการสืบพยานหลักฐานในคดี¹⁶ เพราะในระบบการต่อสู้นี้จะถือว่าการที่ศาลพยายามค้นหาความจริงด้วยตนเองนั้น อาจทำให้การพิจารณาคดีอาญาในประเด็นสำคัญเกิดความผิดพลาด ซึ่งในที่สุดอาจจะไม่สามารถค้นหาความจริงในคดีได้เลย ในกฎหมายอังกฤษถือว่าหน้าที่ในการสืบพยานเป็นของทนายความ เพราะการที่ผู้พิพากษาเข้าค้นหาความจริงด้วยตนเองอาจทำให้เกิดอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การเข้าไปมีส่วนร่วมในคดีของผู้พิพากษา คือ การรับฟังพยานหลักฐาน การถามพยาน จะกระทำเมื่อมีความจำเป็นจะต้องทำให้เกิดความกระจ่างในประเด็นซึ่งถูกมองข้ามไปหรือไม่ชัดเจน สมัยดั้งเดิมหลักการต่อสู้คดี (Adversarial System/Fighting Theory) นี้ เรียกว่าหลักอาวุธเท่าเทียมกันโดยการพิสูจน์ความจริงจะเป็นการต่อสู้ด้วยกำลังระหว่างโจทก์กับจำเลย (Trial by Physical Battle) ในทางปฏิบัติจึงปรากฏว่าอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ปฏิบัติเหมือนตนเองเป็นคู่ความฝ่ายหนึ่งดังเช่นนักกฎหมายทั่วไป ที่มักเข้าข้างคำฟ้องคดีของตนเองคัดเลือกพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่รูปคดีของตนเข้าสู่การพิจารณาคดี พยายามปกปิดจุดอ่อนข้อบกพร่องในการต่อสู้คดี พยายามทำลายเหตุผลข้อต่อสู้ของคู่ความฝ่ายตรงข้าม ทนายจำเลยถือเป็นคู่ความฝ่ายปรปักษ์ (Classic Opponent) โดยทนายจำเลยก็มีหน้าที่ในการปกป้องสิทธิของจำเลยในทุกด้านเช่นกัน¹⁷

เมื่อระบบนี้มีลักษณะการดำเนินคดีเป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความ จึงได้สร้างหลักแห่งความเป็นธรรมขึ้น (Principal of Fairness) โดยคู่ความต้องมาศาลในฐานะเท่าเทียมกัน (on equal footing) และในการค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี คู่ความมีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาลตามหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายลักษณะพยาน และศาลจะพิจารณา

¹⁴Henry I. Abraham, *The Judicial process*, 4th (New York: Oxford University Press, 1980), p.104.

¹⁵Delmar Karlen, *Anglo – American Criminal Justice*, (Oxford, Clarendon P., 1967), p.19.

¹⁶Charles W. Wolfram, *Modern Legal Ethics*, (Minnesota: West Publishing Co., 1986), p.639.

¹⁷ไมตรี วงศ์ขจรศิลป์, “ข้อจำกัดการค้นหาข้อเท็จจริงของทนายโจทก์จำเลยในคดี อาญา,” (วิทยานพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), น. 14.

พิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่คู่ความแสดง ซึ่งกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายลักษณะพยานนั้นก็มิขึ้นเพื่อที่จะจำกัดพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายไว้ให้เหลือแต่พยานหลักฐานที่สมควรเข้าสู่คดีเท่านั้น เช่น พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence Rule) หลักในเรื่องบทคัดพยานบอกเล่า (Rule against hearsay) เป็นต้น และในระหว่างพิจารณา เมื่อถือว่าคู่ความมีฐานะเท่าเทียมกัน คู่ความแต่ละฝ่ายจึงจำเป็นต้องรักษาผลประโยชน์ของตนในคดี หลักในเรื่องการถามค้านพยานโดยคู่ความฝ่ายตรงข้าม (Cross Examination) จึงมีบทบาทในการค้นหาความจริงในระบบนี้¹⁸

ดังนั้น การค้นหาความจริงในชั้นรับฟังพยานหลักฐานจึงมีความสำคัญมาก โดยเรียกระบบการรับฟังพยานหลักฐานว่า “System of rules of admissibility” หรือหลักการรับฟังพยานหลักฐานตามกฎหมาย เพราะตามแนวความคิดของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ไม่แยกวิธีพิจารณาความแพ่งกับวิธีพิจารณาความอาญาออกจากกัน บทบาทของศาลในการสืบพยานหรือรับฟังพยานหลักฐานจึงมีพื้นฐานในการค้นหาความจริงตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น (Ve rite formelle) คือ ศาลมีบทบาทจำกัดในการค้นหาความจริงโดยไม่มีข้อแตกต่างระหว่างวิธีพิจารณาความแพ่งกับวิธีพิจารณาความอาญา¹⁹

ข) การพิจารณาความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงหรือการพิจารณาคดีแบบรวบรัด เป็นการพิจารณาในศาล Magistrate Court (หรือศาลแขวงในประเทศสหรัฐอเมริกา) กระบวนพิจารณาในชั้นนี้จะกระทำโดยรวบรัดไม่เต็มรูปแบบสำหรับคดีความผิดเล็กน้อย การดำเนินกระบวนพิจารณาในชั้นนี้จะกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียว ไม่มีคณะลูกขุนร่วมพิจารณา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและทำให้สามารถจัดการกับคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ผู้พิพากษาจะเป็นผู้พิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เนื่องจากปริมาณของคดีที่มีจำนวนมาก กระบวนพิจารณาของศาลในชั้นนี้จึงเป็นไปโดยรวบรัดเพื่อให้การพิจารณาเสร็จไปโดยเร็ว ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาอาจจะมึ้นน้อยกว่า²⁰

2.3.2 ระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System)

ระบบนี้อาจเรียกอีกอย่างว่า ระบบการค้นหาความจริงแบบไม่ต่อสู้กัน (Non – Adversarial System) หรือการค้นหาความจริงในเนื้อหา (Das Inquisitionsprinzip) พัฒนาขึ้นในกลุ่ม

¹⁸ John H. Wigmore, *A Student's Textbook of The Law of Evidence*, (Brooklyn: The Foundation Press Inc., 1935), p.15.

¹⁹ สมทรัพย์ นำอำนาจ, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 12*, น. 11.

²⁰ เพิ่งอ้าง.

ประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ²¹ ระบบนี้รัฐจะเป็นผู้ค้นหาความจริงเมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น มีอัยการเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริง ตั้งแต่ชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยที่ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงและค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตัวเอง คู่ความมิได้มีบทบาทหลักในการค้นหาความจริง ระบบนี้เน้นความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง ไม่มีลักษณะการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่าย หากแต่ศาลก็ได้อัยการก็ดี หรือแม้แต่นายกดี ต่างมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีอาญาทั้งสิ้น เพราะระบบนี้มีเจตนารมณ์ที่จะค้นหาความจริงมิใช่ค้นหาความผิด ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทุกฝ่ายหรือองค์กรในการดำเนินคดีอาญาทุกองค์กรต้องร่วมมือกันค้นหาความจริงอย่างจริงจัง จึงอาจกล่าวได้ว่า ศาลในระบบนี้จะมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

ก. องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง

ข. ศาลเป็นผู้สืบพยาน ไม่ใช่ฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย โดยฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้มีการสืบพยานเท่านั้นและศาลต้องกระตือรือร้นในการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริง²²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ระบบนี้ศาลและองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะมีบทบาทที่เด่นชัด เพราะในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ถือว่าคดีอาญารัฐเป็นผู้เสียหาย เพราะรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย องค์กรต่าง ๆ ของรัฐต้องไม่เป็นปฏิปักษ์กับผู้ถูกกล่าวหา องค์กรที่ทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมภายในรัฐจึงไม่อาจเป็นคู่ความกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นประชาชนของรัฐได้ และในระบบนี้ศาลต้องมีความกระตือรือร้น (Active) ในการสืบพยานค้นหาความจริงด้วยตนเอง และเมื่อศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง จึงไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบและการถามค้าน (Cross Examination) ในระบบนี้

บทบาทของศาลหรือผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาความอาญาในระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือกลุ่มประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งพัฒนาขึ้นในกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรปนี้ ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีอาญา สามารถสืบสวนสอบสวนพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ตามแนวคิดที่ว่าองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องร่วมกันค้นหาความจริง ในประเทศภาคพื้นยุโรปศาลจึงเป็นผู้ถามพยานเอง และจะค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ในเรื่องพยานหลักฐานอัยการและจำเลยจะเป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ศาลดำเนินการโดยการอ้างการร้องขอให้ศาล

²¹ คณิต ญ นคร, *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2*, น. 59-62.

²² มนสิชา โพธิ์สุข, "การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น. 15.

สืบพยานต่าง ๆ และศาลเองก็มีหน้าที่สืบพยานเพิ่มเติมเองโดยพลการด้วย ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบอย่างเช่นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ทั้งนี้เพราะในการดำเนินคดีอาญาของประเทศกลุ่มภาคพื้นยุโรปไม่มีการต่อสู้และไม่มีคู่ความ²³

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระบบการค้นหาคำความจริงทั้งสองระบบดังกล่าวจะพบว่า การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาของระบบต่อสู้ (Adversarial System) ซึ่งใช้ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) นั้น คู่ความจะเป็นผู้นำเสนอความจริงต่อศาล ศาลมีหน้าที่เพียงรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอมา และวางเฉย (Passive) ทำหน้าที่ในฐานะผู้คุมกฎเพื่อรักษาความเท่าเทียมกันระหว่างคู่ความไว้ ไม่มีอำนาจโดยพลการในการสืบพยานอื่นเพื่อค้นหาคำความจริงได้ ศาลต้องรับฟังพยานหลักฐานตามที่คู่ความได้นำเสนอเท่านั้น ตามหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความทั้งสองฝ่าย อันคล้ายกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางแพ่ง แม้ว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นอัยการผู้ดำเนินคดีเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะก็ตาม แต่ในระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) ซึ่งใช้กันในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) การค้นหาคำความจริงจะกระทำโดยรัฐ ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องร่วมกันค้นหาคำความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา โดยรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับฝ่ายจำเลยด้วยและไม่ถือเป็นคู่ความที่จะต้องต่อสู้เป็นปฏิปักษ์ต่อจำเลย ศาลมีอิสระที่จะค้นหาคำความจริงได้ด้วยตนเอง ไม่ผูกติดเพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องร่วมกันค้นหาคำความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่มี การต่อสู้กัน แม้จะเป็นการดำเนินคดีอาญาระหว่างอัยการกับทนายจำเลยก็ตาม

2.4 หลักสิทธิมนุษยชนสากลเกี่ยวกับการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา

การค้นหาคำความจริงในคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น เป็นเรื่อง ที่นานาประเทศให้ความสำคัญ อันถือเป็นหลักสากลในการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลย อัน เกี่ยวเนื่องกับมาตรฐานทางสิทธิมนุษยชน ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรองเรื่องการดำเนินคดี อาญาไว้เป็นมาตรฐานสากลโดยบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทาง การเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) และมาตรฐานดังกล่าว

²³ คณิต ฒ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน," วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2, น. 1-17 (2528).

ยังได้รับการบัญญัติรับรองในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และองค์การทางสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ เช่น The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 เป็นต้น

นอกจากหลักการค้นหาความจริงแท้เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในการดำเนินคดีอาญานั้น มีหลักการพิจารณาคดีอาญาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การดำเนินคดีอาญาหรือการพิจารณาคดีอาญาจะต้องดำเนินการพิจารณาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม เพราะขั้นตอนกระบวนการดำเนินคดีอาญานั้น กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด อาจถูกจับกุมคุมขัง หรือค้ำ ซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพอย่างมาก อาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องทนอยู่กับสภาพเลวร้ายตลอดการพิจารณาคดี และยังมีผลให้ความจำในข้อเท็จจริงในคดีของพยานหรือจำเลยค่อย ๆ เลือนหายไป พยานบางอย่างอาจสูญหายหรือเสียหาย หรือพยานบุคคลบางคนอาจเสียชีวิต ก่อนการพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้น ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วย่อมทำให้ข้อเท็จจริงกระจ่างชัด สามารถปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงได้ถูกต้องมากขึ้น และรวดเร็ว โดยไม่หลงโทษผู้บริสุทธิ์หรือปล่อยผู้กระทำความผิดไป²⁴

หลักการพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม เป็นสิทธิมนุษยชนทางอาญาที่ได้รับแนวความคิดมาจากสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งมีความสำคัญและมีการรับรองไว้ในระดับนานาชาติ ดังนั้น ประเทศต่าง ๆ จึงได้ร่วมกันก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) และร่างกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการขององค์การสหประชาชาติ รวมทั้งได้มีการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อให้สอดคล้องกับกฎบัตรสหประชาชาติดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้รับรองเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948²⁵ และยังได้ปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ค.ศ.1950 เช่นเดียวกันกับหลักการค้นหาความจริงแท้เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยดังกล่าวข้างต้น

สาระสำคัญของมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญาอันเกี่ยวกับหลักการค้นหาความจริงแท้เพื่อพิสูจน์ความผิด และการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

²⁴เกษม คมศักดิ์ธรรม, "การยกเลิกการพิจารณาที่มีขอบของศาลในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), น. 37.

²⁵นพนิธิ สุริยะ, **สิทธิมนุษยชน**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537), น. 11

2.4.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)

ก) หลักการค้นหาความจริง

ตามคำนำของกฎบัตรสหประชาชาติ ได้กล่าวถึงความเชื่อของสหประชาชาติว่าจะยึดมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานในศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งชายและหญิง และชนชาติน้อยใหญ่ต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงและความผาสุก สหประชาชาติจะส่งเสริมความเคารพต่อและรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐานของมวลชน โดยไม่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษาหรือศาสนา²⁶ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของสหประชาชาติ จึงได้มีการร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ซึ่งได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในระหว่างการดำเนินคดี ไว้ในข้อ 10 และข้อ 11(1)²⁷ คือ

(1) บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา (ข้อ 10)

(2) บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผู้นั้นกระทำความผิดตามกฎหมายภายใต้การพิจารณาที่เปิดเผย และผู้นั้นมีสิทธิได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี (ข้อ 11(1))

จากหลักการดังกล่าวในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ในข้อ 11(1) จะเห็นได้ว่า มีการวางหลักการคุ้มครอง ในการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดความอาญานั้น จะต้องมีการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลนั้น ๆ กระทำความผิดตามกฎหมาย และในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดจะต้องกระทำ

²⁶ กุลพล พลวัน, พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขและเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน 2538), น. 38-39.

²⁷ Universal Declaration of Human Rights(1948)

Article 10 "Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him."

Article 11(1) "Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence."

ภายใต้การพิจารณาที่เปิดเผย ซึ่งมีความหมายว่าจะต้องกระทำภายใต้การพิจารณาที่สามารถตรวจสอบกระบวนการค้นหาความจริงได้ อันตรงกับระบบการค้นหาความจริง โดยการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) หรือการค้นหาความจริงตามเนื้อหา

ข) หลักการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ได้บัญญัติหลักการแนวคิดอันเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้ใน ข้อ 10²⁸ คือ บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา

จากบทบัญญัตินี้จะให้ได้ว่า มีการรับรองให้พิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย แต่ไม่ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วไว้ แต่การพิจารณาคดีโดยเร็วนั้นทำให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งผู้เสียหาย และผู้ถูกกล่าวหา จึงพออนุมานได้ว่า สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็วเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามที่ได้บัญญัติไว้ในข้อ 10 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948)²⁹

2.4.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง(พลเมือง)และทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966)

ก) หลักการค้นหาความจริง

ภายหลังจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ มีมติรับรองคำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ.1948 สหประชาชาติได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทางอาญาที่สำคัญไว้ คือ สิทธิในความเสมอภาคกันตามกฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ถ้าถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา (The right to equality before the law and to fair trial if accused of any crime) รวมถึงสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยเหมาะสมในเวลาอันสมควร โดยบัญญัติไว้ใน “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองหรือสิทธิทางการเมือง” ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2535³⁰ และตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง

²⁸เพ็งอ้าง.

²⁹สัญญาบัตร บัญญัติพัฒนลิขิต, “การพิจารณาคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), น. 13.

³⁰เพ็งอ้าง, น. 14.

(พลเมือง) และทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) ได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดไว้ในข้อ 14 คือ³¹

(1) บุคคลจะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามการรับฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ของคู่กรณี หรือกรณีในศาลเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาย่อมเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่มีเหตุจำเป็นเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชน (ข้อ 14(1))

(2) บุคคลทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ย่อมมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำความผิดตามกฎหมาย (ข้อ 14(2))

(3) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรักปรำตนเองหรือสารภาพผิด (ข้อ 14(3)(g))

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าว ในข้อ 14(2) จะเห็นได้ว่า มีการบัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่าได้

---

³¹International Covenant on Civil and Political Rights 1966 Article 14

“1. All persons shall be equal before the courts and tribunals. In the determination of any criminal charge against him, or of his rights and obligations in a suit at law, everyone shall be entitled to a fair and public hearing by a competent, independent and impartial tribunal established by law. The press and the public may be excluded from all or part of a trial for reasons of morals, public order (ordre public) or national security in a democratic society, or when the interest of the private lives of the parties so requires, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice; but any judgement rendered in a criminal case or in a suit at law shall be made public except where the interest of juvenile persons otherwise requires or the proceedings concern matrimonial disputes or the guardianship of children.

2. Everyone charged with a criminal offence shall have the right to be presumed innocent until proved guilty according to law.

3. In the determination of any criminal charge against him, every one shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality: ...

(g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.”

กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และในข้อ 14(3)(g) ยังให้ความคุ้มครองว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรัปรัดตนเองหรือสารภาพผิด ดังนั้น กระบวนการการพิจารณาคดีอาญาจึงต้องมีการค้นหาความจริงตามหลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกติการะหว่างประเทศดังกล่าว และในการพิจารณาคดีของศาลก็ต้องได้รับการพิจารณาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาล ตามข้อ 14(1) เพื่อให้สามารถตรวจสอบกระบวนการค้นหาความจริงได้ ทำนองเดียวกันกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ในข้อ 11(1) ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้อ 2.3.1

ข) หลักการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

ภายหลังที่ได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UN Commission on Human Rights) ได้ผลักดันหลักการต่าง ๆ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลจริงจังขึ้น โดยต้องก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายภายในรัฐที่เป็นภาคีสมาชิก อันเป็นผลนำไปสู่การกำหนดกติกา 2 ฉบับแยกจากกัน โดยนำหลักการสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) แยกออกเป็นสองกลุ่มสาระสำคัญ คือ

1) หลักการเกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้ร่างบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวขึ้นเป็น “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ.1966”

2) หลักการเกี่ยวกับสิทธิอื่นของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ได้ร่างบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวขึ้นเป็น “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966”³²

ซึ่งตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ได้บัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมในข้อ 14 (3) คือ

³²สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และ กษมา เดชรักษา, “รายงานการวิจัย เรื่อง กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิขั้นพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,” (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), น. 6.

(1) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลันและละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ (ข้อ 14(3)(a))³³

(2) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน (ข้อ 14(3)(b))³⁴

(3) สิทธิได้รับการพิจารณาโดยปราศจากการชักข้ออย่างไม่เป็นธรรม (ข้อ 14(3)(c))³⁵

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในข้อ 14(3)(c) จะเห็นได้ว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 ได้รับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีโดยรวดเร็วไม่ชักช้าไว้อย่างชัดเจน ถือเป็นหลักประกันขั้นต่ำของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา และภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกได้นำไปเป็นแบบอย่าง รวมถึงประเทศไทยก็ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้เช่นเดียวกัน³⁶

2.4.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ค.ศ. 1950 (The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950)

ก) หลักการค้นหาความจริง

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ค.ศ.1950 นี้ เป็นความตกลงที่ทำขึ้นระหว่างประเทศในทวีปยุโรป เพื่อกำหนดข้อตกลงในการให้ความคุ้มครองทางสิทธิมนุษยชนในการพิจารณาคดีอาญาของประชาชนในประเทศภาคีสมาชิกทวีปยุโรป ซึ่งได้มีความตกลงอันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกฟ้องคดีอาญาว่าจะได้รับการพิสูจน์ความผิดไว้ในข้อ 6

³³International Covenant on Civil and Political Rights 1966 Article 14 (3)(a) "To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him."

³⁴International Covenant on Civil and Political Rights 1966 Article 14 (3)(b) "To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing."

³⁵International Covenant on Civil and Political Rights 1966 Article 14 (3)(c) "To be tried without undue delay."

³⁶รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา 40 (1) และ(3) "บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมดังต่อไปนี้ (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตน ได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม ..."

สิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ในข้อย่อที่ 2 กำหนดว่า “บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด”³⁷

ซึ่งหลักการดังกล่าวได้บัญญัติคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาไว้ในทำนองเดียวกันกับมาตรฐานระหว่างประเทศที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้อ 2.3.1 และ 2.3.2 กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลนั้น ๆ

ข) หลักการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแห่งยุโรป ค.ศ.1950 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการดำเนินคดีอาญาด้วยความรวดเร็วไว้ในข้อ 6 สิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ในข้อ 1³⁸ ไว้ว่า ในการพิจารณาสีททางแพ่ง หรือความรับผิดชอบนี้ หรือการกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาในข้อหาใด ๆ ต่อบุคคล บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยภายในระยะเวลาอันสมควร โดยศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย คำพิพากษาจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ เว้นแต่การเปิดเผยแต่สื่อมวลชน หรือต่อสาธารณะ จะได้รับการยกเว้นไม่ให้เปิดเผยการพิจารณาทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งส่วนใด เพื่อประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับศีลธรรมอันดี ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของชาติในประเทศประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีเยาวชน หรือเพื่อป้องกันสิทธิส่วนบุคคลในกรณีที่มีความจำเป็น หรือกรณีที่มีความจำเป็นอื่นใดตามการพิจารณาของศาลในสถานการณ์พิเศษที่ซึ่งการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจะกระทบกระเทือนต่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

³⁷The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950

Article 6 Right to a fair trial

2. Everyone charged with a criminal offence shall be presumed innocent until proved guilty according to law.

³⁸The European Convention Human Rights and Fundamental Freedoms 1950 Article 6 Right to a fair trial

1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice..

จากหลักการค้นหาความจริงอันเป็นมาตรฐานสากลดังกล่าวในข้อ 2.4.1 ถึงข้อ 2.4.3 จะเห็นได้ว่า ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าดำเนินคดีอาญาว่าจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจะมีการพิสูจน์ว่าผู้นั้นกระทำผิดตามกฎหมายหรือได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิด กล่าวคือ บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าดำเนินคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิดตามที่ถูกกล่าวหาและการพิสูจน์หาความจริงเกี่ยวกับข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนี้ ทุกองค์ประกอบในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีส่วนร่วม มิใช่เพียงกระทำแต่ในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น การพิสูจน์ดังกล่าวรวมถึงการชี้ขาดความผิดโดยการพิจารณาพิพากษาของศาล และจะต้องกระทำโดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เปิดเผยต่อสาธารณะ สามารถตรวจสอบกระบวนการการค้นหาความจริงได้ด้วย ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศสามฉบับดังกล่าว ดังนั้น กระบวนการการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือไม่ จึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญดังที่มาตรฐานสากลทั้งสามฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้

ในส่วนของหลักการดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมนั้น จากมาตรฐานสากลในข้อ 2.4.1 ถึงข้อ 2.4.3 เห็นได้ว่าการรับรองให้การดำเนินคดีต้องกระทำการพิจารณาภายในระยะเวลาอันสมควร ซึ่งหมายความว่าต้องไม่เป็นการชักช้าให้กระทบถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ก็เป็นการสอดคล้องกับมาตรฐานสากลฉบับอื่น ๆ ที่ให้การรับรองในเรื่องการพิจารณาด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม หรือการพิจารณาโดยไม่ชักช้า เช่นเดียวกันนี้ไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า การดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญานั้น นอกจากการรับรองว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา หรือการพิจารณาจนสิ้นสงสัยตามสมควรก่อนพิพากษาลงโทษจะเป็นหลักการสำคัญที่นานาประเทศให้การรับรองแล้ว การพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม หรือการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้านี้ ก็เป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งที่นานาประเทศให้ความรับรองไว้เช่นกัน

บทสรุป

เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็เพื่อชี้ขาดข้อกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด และการชี้ขาดข้อกล่าวหาเหล่านั้นจะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยความจริงแท้แห่งเรื่องที่กล่าวหา หากไม่สามารถหาความจริงได้แล้วก็ไม่อาจจะชี้ขาดได้เช่นกัน ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ องค์ประกอบกระบวนการยุติธรรมของรัฐทุกองค์ประกอบต้องร่วมกันค้นหาความจริงแท้ เพื่อพิสูจน์ว่า ข้อกล่าวหาว่าความผิดอาญาได้เกิดขึ้นนั้น เป็นความจริงหรือไม่ และบุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นเป็น

ผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ดังนั้น ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาทั้งหมดจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสืบสวน สอบสวน ตรวจสอบ ค้นหาความจริงให้ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหา ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และกระบวนการค้นหาความจริงนั้นใช้หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา

หลักการค้นหาความจริงตามเนื้อหา หมายถึง การที่ศาลเข้ามาค้นหาความจริงด้วยตัวศาลเอง โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย หรืออาจเป็นพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาเองด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ความตามความเป็นจริงว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร ซึ่งศาลจะเข้าไปมีบทบาทในการซักถามพยานและเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ด้วยแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยเพียงอย่างเดียว

ตามหลักกฎหมายสากล ได้รับรองถึงการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) และ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) ได้รับรองหลักการดำเนินคดีด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม จำเลยในคดีอาญาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ากระทำความผิด รวมถึงได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหาจะได้รับการพิสูจน์ บุคคลผู้ถูกกล่าวหาดำเนินคดีอาญาจะต้องได้รับการพิจารณาค้นหาข้อเท็จจริงให้ได้ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาและการพิสูจน์หาความจริงเกี่ยวกับข้อกล่าวหาของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนี้ ทุกองค์ประกอบในกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีส่วนร่วม มิใช่เพียงกระทำแต่ในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น การพิสูจน์ดังกล่าวรวมถึงการชี้ขาดความผิดโดยการพิจารณาพิพากษาของศาล และจะต้องกระทำโดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เปิดเผยมต่อสาธารณะ สามารถตรวจสอบกระบวนการค้นหาความจริงได้ด้วย ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่เป็นภาคีสมาชิกของความตกลงระหว่างประเทศสามฉบับดังกล่าว ดังนั้น กระบวนการการค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายหรือไม่ จึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ให้การรับรองถึงสิทธิทำนองเดียวกันไว้เช่นกัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

กุลพล พลวัน. พัฒนาการแห่งสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขและเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549.

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

นพนิตี สุริยะะ. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537.

วิทยานิพนธ์

เกษม คมสัจย์ธรรม. “การยกเลิกการพิจารณาที่มีขอบของศาลในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

มนสิชา โพธิ์สุข. “การเปิดเผยพยานหลักฐานในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

วินัส โฆษิตสุรังคกุล. “ระบบต่อสู้กับการดำเนินคดีอาญาในศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการ.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

สมทรัพย์ นำอำนวยการ. “บทบาทของศาลในชั้นพิจารณากับการค้นหาความจริงในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

สัญญาลักษณ์ ปัญวัฒน์ลิขิต. “ประสิทธิภาพการในดำเนินคดีอาญา : ศึกษากระบวนการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล.” วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

บทความ

คณิต ฒ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 15. ฉบับที่ 2. (2528): 1-17.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. ญัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” อัยการนิเทศ. เล่ม 60. ฉบับที่ 1-4 (2541): 62.

ปกป้อง ศรีสนธิ. “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา.” ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร (2552): 119-146.

เอกสารอื่น ๆ

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. กษมา เตชรัक्षा. “รายงานการวิจัย เรื่อง กฎหมายด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิขั้นพื้นฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศรวมทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย.” กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

Books

Charles W. Wolfram. Modern Legal Ethics. Minnesota: West Publishing Co., 1986.

Delmar Karlen. Anglo – American Criminal Justice. Oxford. Clarendon P., 1967.

Henry I. Abraham. The Judicial process 4th. New York: Oxford University Press, 1980.

John H. Wigmore, A Student’s Textbook of The Law of Evidence, (Brooklyn: The Foundation Press Inc., 1935), p.15.

